

Περιεχόμενα

- 7 | Προλεγόμενα, από τον π. Ἀδαμάντιο Αὐγουστίδη
- 13 | Προοίμιο
- 17 | Τοῦ ἀσώτου, μὰ ὄχι τοῦ φιλεύσπλαγχνου πατέρα
- 39 | Ἡ Μαρία τῆς μικρῆς Κυκλάδας
- 51 | Τῆς ἀγάπης αἵματα
- 77 | Αἰγαιοπελαγίτικη δοξολογία
- 95 | Τοῦ ἀντρειωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωή στή νιότη
- 123 | Κυριακάτικη ἀχαριστία
- 149 | Ἀναζητώντας τήν μεσότητα
- 165 | Ἕνας ναυαγός πού τόν ἔσωσε ὁ Χριστός
- 181 | Ἐξομολόγηση ἑνός ἐξομολόγου

Προλεγόμενα

πρωτ. Ἀδαμάντιος Αὐγουστίδης,

Καθηγητής Ποιμαντικής Θεολογίας καὶ Ψυχολογίας
στὴν Θεολογικὴ Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντοτε εὐρύτερη ἀπὸ τίς διατυπώσεις της. Καί ὁ ἄνθρωπος πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅσα γνωρίζουμε ἢ νομίζουμε ὅτι γνωρίζουμε γι' αὐτόν. Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀνεξαιρέτως. Γι' αὐτό «παράξενη φανερώνεται ἡ ζωὴ ὅταν πιάνεις νὰ ἀφηγεῖσαι ἱστορίες ἀνθρώπων», γράφει ὁ π. Χριστόδουλος στό βιβλίο πού κρατᾶμε τώρα στά χέρια μας.

Ἄφηγῆσαι. Ἀποσπάσματα ἀνθρώπινου βίου. Ἱστορίες πού κυλοῦν καρέ-καρέ μπροστά στά μάτια μας. Καί ἐνῶ φαίνεται νὰ τοὺς ταιριάζει τό ἀσπρόμαυρο, ξαφνικά ἀναδύονται ἀπρόσμενα εἰκόνες λαμπερές καί πολύχρωμες. Εἰκόνες ἀνθρώπων πού στήν ἀρχὴ παρουσιάζονται ἐντελῶς ἀμαυρωμένες. Μαῦρες μέ φόντο γκρί. Καί ξαφνικά ἀναδύεται ἡ χρωματιστὴ βεβαιότητα, ὅτι πρόκειται γιὰ εἰκόνες «τῆς ἀρρήτου δόξης» τοῦ Θεοῦ, παρά τὰ «στίγματα τῶν πταισμάτων» πού σωρεύτηκαν καί μαύρισαν τὴν ὄψη τους.

Γιατί ὅμως αὐτό νὰ εἶναι ἔκπληξη; Δέν εἶναι αὐτονόητο; Σέ κάθε κηδεῖα δέν ψέλνουμε - γιὰ τὴν ἀκρίβεια ψέλνει ὁ νεκρὸς μέ τὰ χεῖλη μας- «εἰκὼν εἰμί, τῆς ἀρρήτου δόξης σου, εἰ καὶ στίγματα φέρω πταισμάτων»;

Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία διέσωσε μέ ἐπιμονὴ τὴν πεποιθὴσὴ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργημα «κατ' εἰκόνα καὶ καθ'

ὁμοίωση» τοῦ Θεοῦ, προσκεκλημένος σέ μιά σχέση πορείας καί συνδημιουργίας. Ὅταν αὐτό ξεχνιέται, εἶναι σάν νά παραδινόμαστε σέ μιά ἀπό τίς παγίδες τῆς στρεβλῆς θεολογίας πού καθιέρωσε ὁ Σχολαστικισμός καί ἐδραίωσε ὁ Προτεσταντικός ἠθικισμός, δηλαδή «τὴν ταύτιση τοῦ κατ' εἰκόνα πρὸς τὸ καθ' ὁμοίωσιν, ἔτσι ὥστε τὸ προπατορικό ἁμάρτημα νά σημαίνει τὴν πλήρη ἐξαχρείωση τοῦ ἀνθρώπου καί ἀνάγκη νά στραφεῖ ἡ Θεολογία πρὸς τὸν ἀπόλυτο προορισμό¹».

Χρόνους πολλοὺς μετὰ τὴν ἐπικράτηση τέτοιων ἀντιλήψεων, πού στραγγάλισαν τὴν Ἀλήθεια καί φυλάκισαν τὸν ἄνθρωπο στὰ ὄρια πού προσδιορίζουν τὰ στίγματα τῶν πταισμάτων του, ἡ Δυτικοχριστιανικὴ Ποιμαντικὴ Θεωρία καί Πράξη ἀναζήτησε διεξόδους. Συνειδητοποίησε ὅτι, μετὰ τίς ἀνεπίγνωστες προσπάθειες ἀφυδάτωσης τῆς Ἀλήθειας καί συρρίκνωσης τοῦ μεγαλείου πού κρύβει ὁ ἄνθρωπος μέσα του, χρειαζόταν τρόπους ἐπαναπροσέγγισης τοῦ μυστηρίου τῆς ψυχῆς του.

Αἰῶνες ξύλιων ἠθικιστικῶν κηρυγμάτων ὁδήγησαν τὸν ἄνθρωπο στὴν ἀπώλεια τῆς πίστεως καί στὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Κι ὅμως, στίς κρίσιμες στιγμὲς τοῦ βίου του, ὅταν οἱ πρόσκαιρες βεβαιότητες καί τὰ ἰδεολογικά ἢ ὑλιστικά καταφύγια ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκῆ ἢ καταρρέουν, ἐξακολουθεῖ νά ἀναβλύζει ἀπὸ μέσα του ἀτόφια ἢ ἀναζητηση αὐτοῦ πού χάνεται ὅταν ταυτίζεται τὸ κατ' εἰκόνα μὲ τὸ καθ' ὁμοίωση. Ἀναδύεται ἡ δυναμικὴ καί ἐλπιδοφόρα συναίσθηση, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, σέ ὅποιοδήποτε βᾶθος κι ἂν ἔχει φθάσει ἢ πτώση του, παραμένει καλεσμένος νά μοιάσει στὸν Θεό. Νά γίνει θεός κατὰ Χάρη. «Εἰ καί στίγματα φέρων πταισμάτων».

1. Ν. Ματσούκας, Δογματικὴ καί Συμβολικὴ Θεολογία, σελ. 199.

Στήν προσπάθεια νά διευρυνθεῖ ὁ ὀρίζοντας πού ὀριοθετεῖ ὁ ξύλινος κηρυγματικός λόγος, οἱ Δυτικοί θεολόγοι δημιούργησαν τήν λεγόμενη «ἀφηγηματική θεολογία²». Στόν ἀγώνα νά ξανασυναντήσουν τόν ἄνθρωπο, ἄρχισαν νά ἀναζητοῦν πάλι αὐτό πού κρύβεται μέσα στόν κάθε ἕναν, θεωρώντας ὅτι αὐτός συνιστᾷ μιᾶ «ζωντανή ἀνθρώπινη μαρτυρία» τῆς Ἀλήθειας³. Καί παλεύουν σέ αὐτόν τόν ἀγώνα, χωρίς νά γνωρίζουν πῶς νά ἀξιοποιήσουν τήν ζωντανή καί ἀδιάψευστη μαρτυρία τῶν ἁγίων.

Ἄλλά καί στά καθ' ἡμᾶς, ἐδῶ καί χρόνους πολλούς, ἐνσαρκώνεται μιᾶ τραγική μορφή τῶν στρεβλώσεων πού προαναφέρθηκαν. Δηλώνουμε ἀκραιφνῶς καί ἀγωνιστικῶς ὀρθόδοξοι καί συχνά στηρίζουμε τήν αὐτογνωσία μας στήν προσπάθεια καταρράκωσης τῶν «ἀντιπάλων». Ὅμως ὁ τρόπος πού οἱ ποιμένες κηρύττουμε καί ποιμαίνουμε ἢ πού οἱ πιστοί βιώνουν τήν σχέση τους μέ τόν Θεό παρουσιάζεται ὀδυνηρά ἐναρμονισμένος μέ τίς ἴδιες στρεβλές ἀντιλήψεις. Γιά παράδειγμα, ἀναφερόμαστε στούς βίους τῶν ἁγίων σάν νά ἀποτελοῦν ἀπτά δείγματα τοῦ ἀπόλυτου προορισμοῦ ἢ χωρίζουμε τούς ἀνθρώπους σέ ἀπολύτως καλοῦς καί ἀπολύτως χαμένους, καί ἐντέλει βολευόμαστε σέ μιᾶ αὐτοδικαιωτική καταστροφολογία, πλήρως συκοφαντική καί ὑπονομευτική τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος τῆς Ἐκκλησίας.

Ὅστόσο, ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοση διέσωσε καί ἀξιοποίησε πάντοτε στήν ποιμαντική της πράξη ἕνα εἶδος «ἀφηγηματικῆς» θεολογίας, πού ἀνέθρεψε καί διέσωσε γενιές ὀλόκληρες, ἀκόμη καί σέ καιρούς δύσκολους καί ἀκραῖα πειρασμικούς. Αὐτή ἡ παράδοση εἶναι ἐξόχως δυναμικότερη καί

2. narrative theology

3. a living human document

πλουσιότερη από τήν νεοσύστατη «ἀφηγηματική θεολογία», καί προσωπικῶς ἐπιμένω νά τήν ὀνομάζω «παραμυθητική θεολογία». Τυπικό παράδειγμα αὐτοῦ πού ἐννοῶ, εἶναι ὁ τρόπος πού ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, «ἀφηγεῖτο» ὡς «παραμυθί» - παραμυθία, δηλαδή παρηγοριά καί ἐλπίδα, τήν Ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ κόσμος πού ζοῦμε εἶναι γεμάτος ἀπό ἀνθρώπους πού φαίνονται νά ἔχουν χαθεῖ μέσα στόν ὄγκο καί τά τραύματα τῶν πταισμάτων τους. Καί ἀναζητοῦν «παραμυθία». Παρηγοριά πού θά στηρίζεται στήν Ἀλήθεια. Καί δέν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος γιά τήν ἐλευθερία εἴτε ἀπό τήν δουλεία στά δεινά τοῦ βίου εἴτε ἀπό τά δεσμά τοῦ θανάτου παρά ἡ γνώση αὐτῆς τῆς Ἀλήθειας: «γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν, καί ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς»⁴. Στό τέλος ὅλων τῶν ὑπαρξιακῶν ἀναζητήσεων προβάλλει ἀναπόδραστα ἡ πείνα καί ἡ δίψα γιά τήν συνάντηση μέ Αὐτόν πού μέ τόν πλέον εὐθύ τρόπο διαβεβαιώνει: «ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός καί ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή»⁵.

Βεβαίως, ἡ ἀγριότητα καί ἡ σκληροκαρδία, πού συνεπάγεται ἡ κυριαρχία τῶν παθῶν, εἶναι τρομακτικές καί ἀπεχθεῖς, καί μᾶς ὀδηγοῦν σέ κλείσιμο στόν ἑαυτό μας. Ὅμως, οἱ ἄνθρωποι γύρω μας παραμένουν ζωντανές ἀνθρώπινες μαρτυρίες, πού κρύβουν συσκοτισμένη τήν δύναμη τῆς Ἀλήθειας μέσα τους, χωρίς νά συνειδητοποιοῦν τί βράχους μπορεῖ νά σπάσει αὐτή ἡ δύναμη ἄν τήν ἐλευθερώσουν. Καί τί λύτρωση μπορεῖ νά φέρει αὐτή ἡ, συνήθως ἀθόρυβη, ἔκρηξη. Ἄλλωστε, τό κυκλάμινο μπορεῖ νά ἀνθίσει ἀκόμα καί στήν σχισμάδα τῆς ρωγμῆς τοῦ βράχου, θυμίζει ὁ ποιητής, πού ἀναρωτιέται θαυμάζοντας: «Κυκλάμινο, κυκλάμινο, στοῦ βράχου

4. Ἰωάν. 8,32

5. Ἰωάν. 14,6

τή σκισμάδα, ποῦ βρῆκες χρώματα κι ἀνθεῖς, ποῦ μίσχο καί σαλεύεις;⁶».

Ἔτσι αὐτοί οἱ τραυματισμένοι ἄνθρωποι, εἴτε στή δύναμή τους εἴτε στήν ἀδυναμία τους, ἀμφισβητοῦν τόν Θεό, τήν πίστη, τήν Ἐκκλησία, ἀκόμα καί τήν ἐλπίδα. Καί συνάμα, σέ στιγμές ἐπώδυνης ἢ ἀπλῶς ἀσυναίσθητης εἰλικρίνειας, καθέννας ἀπό αὐτούς μπορεῖ νά ὁμολογήσει: «δέν εἶχα πολλά μέ τήν Ἐκκλησία, κανένα κεράκι ἄναβα, ἀλλά πίστευα, μέ εἶχε μάθει ἡ μακαρίτισσα ἡ μάνα μου»⁷, ἢ κάτι παρόμοιο.

Μέ αὐτή τήν διάσταση τῆς ἐλπίδας, πού ἀναφύεται «στοῦ βράχου τῆ σκισμάδα», καταπιάνεται ὁ π. Χριστόδουλος σέ αὐτό τό βιβλίο. Καί ἦταν μεγάλη τιμή γιά μένα τό νά μοῦ ἐμπιστευθεῖ τά κείμενα πρὶν ἐκδοθοῦν. Τιμή πού μεταβλήθηκε σέ συγκίνηση, ὅταν διαπίστωσα ὅτι εἶχα μπροστά στά μάτια μου ἕνα ἐξαιρετικό δεῖγμα σύγχρονης «παραμυθητικῆς θεολογίας».

Ἔτσι τὰ κεφάλαια τοῦ βιβλίου εἶναι βιογραφικά. Ἀκόμα καί σέ ἐκεῖνα τὰ ἀποσπάσματα πού μοιάζουν ἀπλῶς νά καταγράφουν τίς σκέψεις καί τίς ἀνησυχίες τοῦ συγγραφέα, ὁ π. Χριστόδουλος τολμᾷ νά ἐκθέτει ἄμεσα ἢ ἐμμεσότερα καί τόν ἑαυτό του ὡς ἕναν ἀπό τούς ἀνθρώπους «ζωντανές μαρτυρίες», πού εἶναι οἱ ἥρωες – ἢ σωστότερα οἱ ἀντιήρωες;- αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Κι ὅσο προχωροῦν οἱ σελίδες, ὅλο καί περισσότερο ἔχει τήν αἴσθηση ὅτι διαβάζεις ἕνα, βασιμμένο σέ ζωντανά παραδείγματα, τρυφερό ὑπόμνημα στήν συγκλονιστική διατύπωση τῆς σχέσης ἐλπίδας καί ἀπελπισίας, πού μᾶς κληροδότησε ὁ ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος: «θαυμαστική γνωρίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπον

6. Γιάννης Ρίτσος, Κουβέντα μέ ἕνα λουλούδι.

7. βλ. σελ. 67

ὅταν ποτέ ἐν μέσῳ γένηται πραγμάτων τῶν διακοπτόντων τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ».

Πλέον τά λόγια περιπετεύουν. Ὀφείλουμε, ὅμως νά εὐχαριστήσουμε τόν π. Χριστόδουλο, γιά αὐτό τό δῶρο πρὸς ὅλους ἐμᾶς, πού χρειαζόμαστε βοήθεια ὥστε νά ἀνακαλύπτουμε συνεχῶς τὴν δρόσο πού μπορεῖ νά κρύβεται μέσα στὴν πυρὰ τῶν δοκιμασιῶν μας. Νά εὐχαριστήσουμε καί γιά τὴν τεκμηριωμένη ὑπενθύμιση στὸν καθένα μας, ὅτι «τό πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καί τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καί πού ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος⁸».

8. Ἰωάν. 3,8